

КАЗАХСТАНСКО-РОССИЙСКИЙ
МЕДИЦИНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

ЖЕРАСТЫ ОРГАНДАРЫ. ТРОПИЗМДЕР

Орындаған: Байбатыр.Г

Тексерген: Алдасугурова.Ч

Жоспар:

- Кіріспе
- Өсімдіктің өсімді мүшелері
- Негізгі бөлім
- Тамыр жүйесі
- Тропизмдер
- Қорытынды
- Әдебиеттер

- Мүше — өзіндік құрылысы бар , белгілі бір қызмет атқаратын ағзаның бөлігі . Өсімдіктің мүшелері өсімді (вегетативті) және көбею (генеративті) болып екіге бөлінеді . Өсімдіктің өсімді мүшелеріне тамыр , сабақ , жапырақ жатады. Өсімдіктің өсімді мүшелері екі түрлі жүйе құрайды : өркендер жүйесі (сабақ , жапырақ) , тамырлар жүйесі
- Тамыр (лат . radix) - жоғарғы сатыдағы Өсімдіктердің вегетативті мүшелерінің бірі . Тамыр ұшындағы меристема қызметіні Нәтижесінде ұзақ уақыт ұшындыққа өсе алатын қабілеті бар , радиальды симметриялы мүше . Өркенен айырмашылығы – тамырда еш уақытта жапырақтар пайда болмайды және тамырдың ұшындағы меристема оймақшамен жабылған

- Тамырдың 3 түрі болады :
- Негізгі тамыр Тамырдың ұрықтан өсіп шыққан түрі . Негізгі тамыр тұқымының ұрық тамыршасынан дамиды . Ол төмен қарай бағыттталып , топыраққа тереңдей береді . Негізгі тамырдың жан жағынан жанама тамырлар таралады . Топырақтан коректік заттарды соруға қатысады . о жіп тәрізді (мысалы , зығыр) , о шашақ тәрізді (көбінесе астық тұқымдас өсімдіктерде) , о білеу түрі (бұршақ тұқымдас өсімдіктерде) кездеседі .
- Жанама тамыр - негізгі тамырдан тарайды . Қосалқы тамыр - құрылысы күрделі Өсімдіктердің жапырақтары мен перицикл қабатынан өсіп шығады .
- Қосалқы тамыр дара жарнақты және Көп жылдық қос жарнақты шөптесін өсімдіктер сабағының түп жағынан және тұқым жарнағының астыңғы қылтасынан дамиды . Пияздың түбіртегі , орамажапырақтың көсеу сабағы сияқты түрі өзгерген , сабақтардан да қосалқы сабақ өседі . Қосалқы тамыр Тамыр жүйесін ұлғайтады , негізгі және жанама тамыр жоқ жағдайда олардың қызметін атқарады , бұның кесіндісімен өсімдікті вегетативті көбейтуге болады

- Өсімдік тіршілігінде тамырдың атқаратын негізгі қызметтері : 1. Топырақтан суда және әртүрлі заттарды сіңіріп , оларды сабаққа және жапыраққа беру , бұл тамырдың басқа қызметі . 2. Өсімдікті субстратқа бекіту , тамырлар үзілмейтін өте берік мүше . 3. Тамырда әртүрлі заттар синтезделеді : органикалық қышқылдар , амин қышқылдары , ферменттер , Пигменттер , витаминдер , гормондар , алкоиддар және т.б. 4. Тамыр жасушасында зат алмасуға қатысатын барлық қоспалар бөлініп шығады . 5. Топырақтағы кездесетін әртүрлі ағзалармен Өсімдікті байланыстыруы , тамыр өзінің бөліп шығарушы қызметіне байланысты өсімдікті Топырақтағы саңырауқұлақтармен , бактериялармен байланыстырады . 6. Қорлық заттарды жинау . Кейбір өсімдіктердің тамырлары қорлық заттардың жиналатын мүшесіне айналады . Мысалы , қызылша , сәбіз , ШОмыр т.б. 7. Тамыр көптеген өсімдіктердің вегетативтік көбею мүшесі болып табылады . Мысалы : сүттіген , Көктерек , шие т.б.

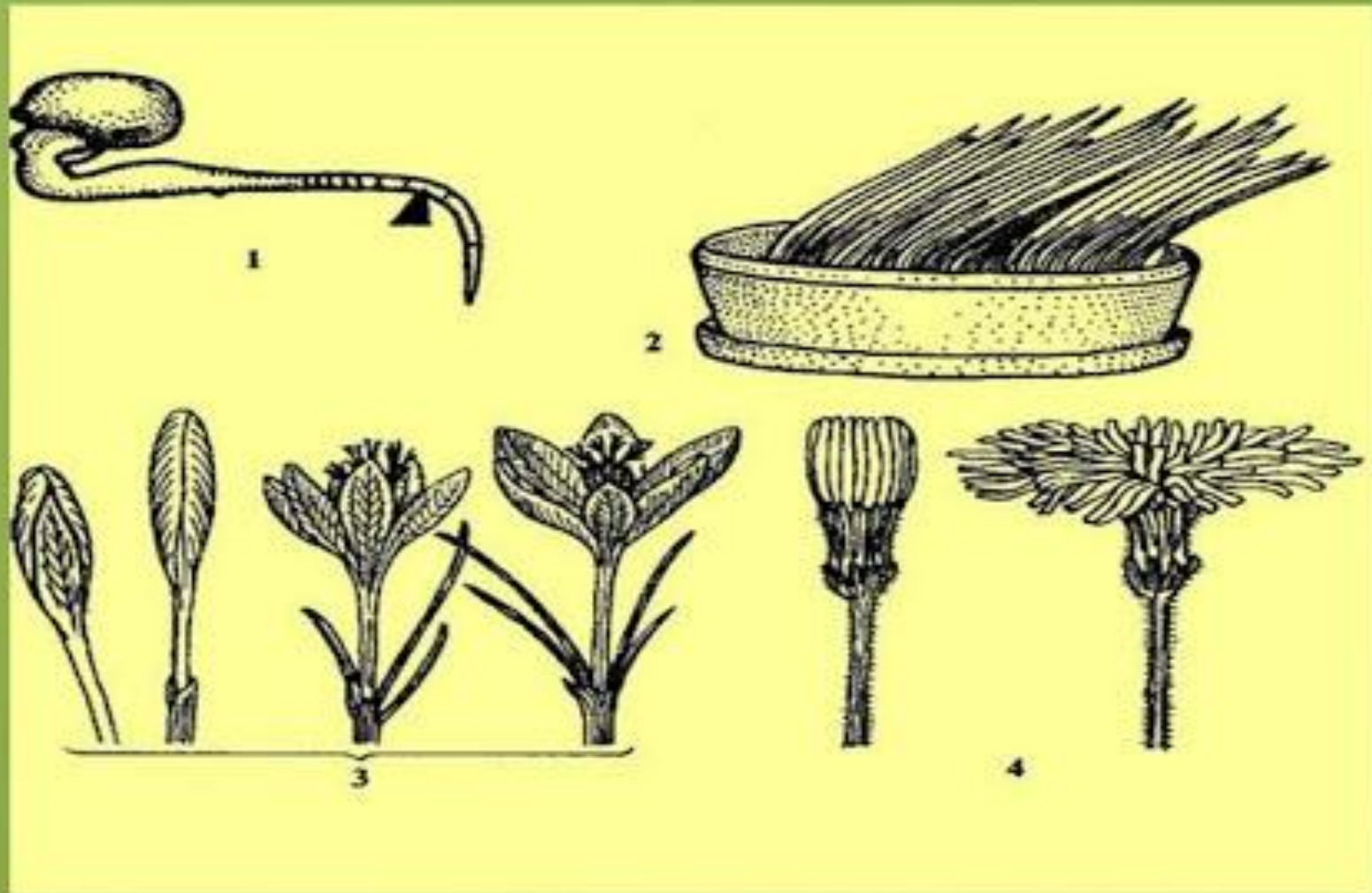
- Тамырдың түрөзгерістері :
- Жемтамырлар • Органикалық заттар өсімдіктердің негізгі тамырларының жасушаларында қорға жиналып , ж уандап , түрін өзгереді . Мысалы : сәбіз , қызылша , Шомыр , шалқан және т.б.. Жемтамырлар шырынды , құрамында органикалық заттар мен витаминдер болғандықтан , күнделікті тамаққа пайдаланады . • Тіреу тамырлар - тропиктік ормандарда өсетін ағаштарда болатын қосалқы тамыр . Мысалы , үнді фикусы басқа ағаштың діңіне жабысВП өседі . Дами келе қосалқы тамырлар шығып ұзар ып , топыраққа (жерге) жетеді . Қосалқы тамырлардың саны көбейіп , жуандайды . • Туреу тамырлар ағаштың діңінен алысқа кетеді . Мұндай ағаштардың діңі өте жіңішке , сұлба сы үлкен болады . Үлкен бөрікбасы мен жіңішке дің тіреу тамырларға сүйеніп өседі . • Нарғызгүл (георгин) , тәтті картоп , шырыш , таушымылдық өсімдіктерінің тарамдалған тамыр лары қоректік заттарды қорға жинайды . • Жемтамырдан түйнектамырдың айырмашылығы жемтамырдың тек негізгі тамырына ғана қо ректік заттар жиналады . Жанама тамырлары өзгеріссіз қалады . Түйнектамырда тарамдалған Т амырлардың барлығы жуандап , шырынды болады .

- Тропизмдер (гр . tropos – бұрылыс , бағыт) Өсімдік органдары Өскенде бір жақты әсер ететін тітіркендіргіштердің (жер тартылысы , ХИМИЯЛЫҚ зат , жарық , т.б.) қимыл бағытының өзгеруі . Өсімдік жасушаларының созыла өсуіне ондағы фитогормондардың (индолил сірке қышқылы , абсцизин қышқылы , т.б.) түзілуі , тасымалы мен таралуы ықпал етеді . Әсер ететін факторлардың (тітіркендіргіш) табиғатына байланысты тропизмдердің бірнеше түрі ажыратылады . Егер Өсу қозғалысы тітіркендіргіш факторға бағытталса – оң тропизмдер , ал егер қарама - қарсы бағытта болса – теріс тропизмдер деп аталады .

- Геотропизм – өсімдіктердің жердің гравитациялық алаңына сай келуі . Тамырдың жер қыртысына ене өсуі оң геотропизм болса , сабақтың қарама - қарсы бағыттағы өсуі теріс геотропизм болады
- Фототропизм – жарықтың бір жақты әсерінен Өсімдік органдарының қисая түсуі . Өскіндердің жарыққа қарай өсуі оң , ал қарама - қарсы бағытта өсуі теріс фототропизм мысалы , күнбағыстың Өсуі) болып саналады .
- Гидротропизм – өсімдік тамыр жүйесінің топырақ ылғалы бағытына қарай өсуі оң Гидротропизм , ал шамадан тыс ылғалды (батпақты) Топырақтағы тамырдың көлбей , жер бетіне жақын өсе орналасуы теріс гидротропизм . Осылайша тамыр өзінің тыныс алуын реттейді.

- Тигмотропизм – өсімдіктің механикалық әсерге жауап ретінде өсу қозғалысы . Тұрақты түрде өсу аймағына механикалық әсер ету нәтижесінде Өсімдіктің кері бағытта өсу қозғалысын байқауға болады . Бұл теріс тропизмдерге жатса , басқа Өсімдікке жанаса , өрмелеп өсетін өсімдіктер (шырмауық) оң тигмотропизмнің мысалы бола алады .
- Термотропизм – температураның өсімдіктің өсуіне бір жақты әсері . Көптеген өсімдіктер белгілі бір температураға дейін қарқынды өсіп , ОНЫҢ шамасы күрт төмендегенде немесе артқанда өсу қарқынын баяулатады .
- Электртропизм – өсімдіктердің электр өрісіне жауап ретіндегі өсу қозғалысы . Өскіндер сабағының оң , ал тамырдың теріс зарядқа бағыттала өсуін байқауға болады

Тропизмы и настии: 1 — геотропизм; 2 — фототропизм;
3 — термонастии; 4 — фотонастии.

- Өсімдіктерде тропизмдерден басқа да өсу қозғалыстары кездеседі . Мысалы , таксистік , настиялық , нутация . , т.б. . қозғалыстар .
- Настия (гр . nastos – көнбістену) – өсімдік органдарының төменгі немесе жоғарғы ұшындағы жасушалардың біркелкі өспегенінен не осы жасушаларда тургор қысымының бірдей болмауынан болатын құбылыс . Мысалы , Көптеген өсімдік гүлшоғырының таңертең ашылып , кешке қарай жабылып қалуы .
- Нутация (гр . nutatio – тербелу , бұратылу) — Өсімдік органдарының тербеле қозғалуының нәтижесінде белгілі бір тірекке орала өсуі . Бұл өрмелеп өсетін лиана өсімдіктеріне тән .

- Таксис (гр . taxis - орналасу) – бір жақты тітіркендіргіштермен (жарық , ылғал , электр тоғы , т.б.) тітіркендіргенде еркін қозғала алатын Төменгі сатылы өсімдіктер мен жануарлардың , Сондай - ақ жеке жасушалар мен органоидтардың (спора , гамета , сперматозоид , т.б.) және жасуша бөліктерінің (ядро , пластид) қозғалу реакциясы .

Пайдаланған әдебиеттер

- 1. Ағелеуов Е. және т.б. Ботаника, өсімдіктер анатомиясы мен морфологиясы.
- 2. Әметов Ә.Ә. Ботаника.
- 3. Мұсақұлов Т. Ботаника.

*Назарларыңызға
рахмет!!!*

